

Батьківські збори. Тематична консультація з елементами тренінгу

Тема: Виховання батьками культури поведінки дітей. Дотримання прав дитини. Заохочення і покарання дитини в сім'ї.

Мета: ознайомити батьків із особливостями виховання культури поведінки дитини, формувати поняття «права дитини», розробити форми і методи заохочення і покарання дитини в сім'ї, сприяти взаєморозумінню батьків і дітей.

Хід роботи

1. Міні-лекція класного керівника.

Виховання у сім'ї ґрунтується передусім на авторитеті батьків, оскільки для дитини перших років життя зміст їх авторитету, за словами А. Макаренка, полягає в тому, що він не вимагає ніяких доказів, приймається нею як безсумнівна гідність старшого, як його сила і цінність. Справжній батьківський авторитет виростає на любові до дітей. Будучи оточеною цією любов'ю, дитина відчуває довіру, повагу авторитетного дорослого, потребу в спілкуванні з ним; живе з упевненістю, що він завжди за необхідності опікатиме і захищатиме її. Батьківська любов супроводжує людину все життя, вона є джерелом і гарантом її емоційної рівноваги і духовного здоров'я.

Кожна сім'я унікальна щодо організації свого життєвого простору, розподілу обов'язків, культури спілкування, виховання дітей. У цьому багатоманітті психологи виокремлюють такі типи взаємодії батьків і дітей:

1. Любов—пристрасть. Такі стосунки характеризують ставлення батьків до своєї дитини як до найдосконалішої істоти, прагнення бути поруч із нею, некритичне оцінювання її поведінки. У зв'язку з цим часто виникають труднощі щодо узгодження бажань дитини і вимог до неї.

2. Любов—гармонія. Якісними ознаками таких стосунків є віра батьків у можливість, перспективи своєї дитини, підтримка її захоплень, сприяння розвитку її здібностей, тактовна участь у її справах. Водночас батьки ставляться до дитини цілком тверезо, бачать її недоліки, допомагають долати їх, зосереджуватися на проблемах саморозвитку і самореалізації. Усе це

створює дитині атмосферу психологічного комфорту, відкриває можливості для виявлення її ініціативи, сприяє їй в об'єктивній самооцінці.

3. Любов—марнославство. Вражені марнославством батьки проявляють непомірні амбіції щодо можливостей, перспектив своєї дитини, часто ставлять перед нею непосильні завдання, незважаючи на вікові та індивідуальні особливості і можливості, форсують її працездатність, розвиток здібностей. За непідтвердженості своїх сподівань розчаровуються в дитині, створюючи відповідний психологічний тип стосунків, який нерідко травмує дитину на все життя.

4. Любов—конфлікт. Таким взаєминам батьків і дітей властиві спалахи й охолодження любові, істеричність. Ініціюють їх переважно одинокі матері. Як правило, вони травмують, руйнують психіку дитини, зумовлюють різкі перепади її емоційного стану, нестриманість, вразливість до несприятливих зовнішніх впливів.

Батьки, які по-справжньому люблять дітей, усвідомлюють свою місію, намагаються здобути визнання в очах дитини своєю мудрістю, людськими чеснотами, зацікавленим, добрим, обґрунтовано вимогливим ставленням до неї, до себе, інших людей. Важливо, щоб дитина, спостерігаючи за своїми батьками, сама високо оцінила їх, виявила прагнення бути подібною на них.

Одним із напрямків морального розвитку дитини є виховання культури поведінки.

Виховний вплив педагогів і батьків на дітей повинен бути єдиним, постійним і послідовним.

2. Практичне завдання №1.

- Оберіть корисні поради, які допоможуть вам у вихованні дітей, підкресліть 7 найважливіших на вашу думку, потім залиште 4, потім – 2. Зробіть короткий висновок, складаючи пам'ятку. Звірте із запропонованою.

Поради батькам

1. Будіть дитину спокійно; коли вона прокинеться, мусить побачити вашу усмішку і почути ласкавий голос. Не підганяйте зранку, не смикайте по

дрібницях, не дорікайте за помилки і через необачність, навіть якщо "вчора попереджали".

2. Не квапте, вміння розрахувати час – ваше завдання, і якщо це вам погано вдається, то провини дитини в цьому немає.

3. Не виряджайте дитину до школи без сніданку, їй потрібно багато попрацювати.

4. Не прощайтесь, попереджаючи та наставляючи: "Дивись, не пустуй", "Поводь себе добре", "Щоб сьогодні не було поганих оцінок" т.п. Побажайте успіху, знайдіть декілька ласкавих слів. У дитини попереду важкий день.

5. Забудьте фразу "Що ти сьогодні одержав?" Зустрічайте дитину після школи спокійно, не обрушуйте на неї тисячу питань, дайте розслабитись (пригадайте, як ви самі почуваетесь після важкого робочого дня, багатогодинного спілкування з людьми). Якщо ж дитина занадто збуджена, якщо бажає поділитися чимось, не відмахуйтеся, не відкладайте на потім, вислухайте, це не забере багато часу.

6. Якщо бачите, що дитина засмучена, але мовчить, не допитуйтеся, нехай заспокоїться, тоді і розповість усе сама.

7. Вислухайте зауваження вчителя, не поспішайте влаштовувати допит і постарайтеся, щоб ваша розмова з учителем відбувалася без дитини.

8. Після школи не поспішайте посадити виконувати уроки, необхідно 2-3 години відпочинку (а в першому класі добре було б години півтори поспати) для відновлення сил. Найоптимальніший час для приготування уроків від 15 до 17 год. Заняття вечорами некорисні, завтра прийдеться все починати спочатку.

9. Не примушуйте виконувати всі уроки за раз, після 15-20 хв. занять необхідні 10-15 хвилинні "перерви".

10. У спілкуванні з дитиною намагайтесь уникати умов: "Якщо ти зробиш, то..." Інколи умови стають нездійсненними і не залежать від дитини, і ви можете опинитися в дуже складній ситуації.

11. Під час приготування уроків не сидіть "над душею", дайте можливість працювати самій, але якщо ж потрібна ваша допомога, наберіться терпіння. Спокійний тон, підтримка ("не хвилюйся все вийде", "давай розберемося

разом", "я тобі допоможу"), похвала (навіть якщо не дуже виходить) необхідні. Не акцентуйте увагу на оцінках.

12. Знайдіть (постарайтеся знайти) протягом дня хоча б півгодини, коли ви будете належати тільки дитині, не відволікаючись на домашні справи, телевізор, спілкування з іншими членами родини. В цей момент найважливіше справи дитини, радості, невдачі, турботи.

13. Віднайдіть єдину тактику спілкування усіх дорослих у сім'ї з дитиною, свої суперечності з приводу педагогічної тактики вирішуйте без неї. Якщо щось не виходить, порадьтеся з учителем, лікарем, психологом, не вважайте зайвою літературу для батьків, там ви знайдете багато корисного.

14. Будьте уважними до скарг дитини на головний біль, втому, поганий стан. Найчастіше це об'єктивні показники втоми, складності навчання.

15. Запам'ятайте, що навіть "зовсім великі" діти (ми часто говоримо "Ти вже великий" 7 – 8 – річній дитині) дуже люблять казку перед сном, пісеньку і ласкавий дотик. Це все заспокоює їх, допомагає зняти напругу, яка накопичувалась за день, і спокійно заснути. Намагайтесь не згадувати перед сном неприємностей, не з'ясовувати стосунки, не обговорювати контрольну роботу, що буде завтра.

3. Продовження міні-лекції.

Завтра новий день, і ми повинні зробити все можливе, щоб він був спокійним, добрим і радісним.

Шановні батьки! Розмова про заохочення і покарання дитини в сім'ї не випадкова. На адресу дітей дуже часто можна почути: «Я тобі що сказав?», «Роби, що тобі говорять» тощо. Це не просто слова. Це метод виховання. Батьки вважають, що їх справа наказувати, а дитина має підкорятися.

Та вони забувають або зовсім не думають про те, що вільна особистість не може сформуватися в сімейному рабстві.

Виявляючи свою батьківську владу, вони не думають про те, що в їх силі їх слабкість: переконати свою дитину, бути авторитетом набагато важче, ніж нав'язати їй свою волю і примусити підкорятися батькам.

Насильство і примус у вихованні лише шкодять. Зовні підкоряючись наказу, дитина залишається при своїй думці, а до вказівок батьків ставиться ще більш вороже.

Так у стосунки дітей і батьків приходить відчуження.

Насильство й примус у вихованні позначаються і на характері дитини. Вона стає нещирою, брехливою, звикає кривити душею. Це призводить до того, що вона перестає бути жвавою і життєрадісною, ховає від усіх таємницю свого існування в рідному домі, стає похмурою і скритною, оминає спілкування з однолітками, сторониться спілкування з учителем, боїться сказати що-небудь не так.

Головний метод виховання - це переконання. А для цього говоріть зі своєю дитиною, спілкуйтеся з нею, шукайте приклади позитивного підтвердження ваших думок, будьте тактовні, переконуючи її. Тоді ваші думки стануть її прагненнями.

У тих сім'ях, де батьки уміло користуються у вихованні покаранням і заохоченням, рівень тривожності дитини набагато нижче, а результати навчальної діяльності набагато вищі.

Пам'ятка для батьків

1. Намагайтеся зберегти в своїй сім'ї атмосферу відвертості та довіри.
2. Не давайте своїй дитині нездійснених обіцянок, не вселяйте в душу нездійснених надій.
3. Не ставте своїй дитині будь-яких умов.
4. Будьте тактовні в вияві заходів впливу на дитину.
5. Не карайте свою дитину за те, що дозволяєте робити собі.
6. Не зраджуйте своїм вимогам щодо дитини на угоду чому-небудь.
7. Не шантажуйте дитину своїми відносинами з нею.
8. Не бійтеся поділитися зі своєю дитиною своїми почуттями і слабкостями.
9. Не ставте свої відносини з власною дитиною у залежність від її навчальних успіхів.

Сімейне виховання досить часто супроводжується покараннями. Враховуючи дитячу психологію, покаранням для дитини може бути, наприклад, суворий погляд або жест, заборона займатись у даний момент улюбленою справою, відмова від спілкування з дитиною, прилюдне (у рамках сім'ї або кола друзів) винесення засудження дитячим діям і вчинкам, ізоляція від оточуючих, тілесні покарання.

Застосування покарання, як методу корекції, висуває певні вимоги до батьків. Ви маєте добре знати дитину, розуміти її психологію та вікові особливості. При зверненні до покарання, необхідно пам'ятати, що це, головним чином, допоміжний метод виховання. Серед перерахованих вище видів покарання ні в якому разі не можна допускати прилюдного осуду та тілесних покарань, які сприймаються дитиною (і це цілком логічно) як образа, приниження її гідності. Позитивних результатів від таких покарань чекати не доводиться. Вони викликають лише злість, замкненість, грубість, ненависть до батьків, до інших людей. Батькам у цих випадках невтямки, що підкоряється, просить прощення і т.п. не їхня дитина, що свідомість дитини, усі нормальні його зв'язки з зовнішнім світом порушені і його мовою з ними говорить інстинкт самозбереження, тваринна емоція страху.

Задамося питанням, що ж таке покарання. У голову відразу лізе спогад про отримані в дитинстві декілька ляпасів чи про домашній арешт за недбало надряпане домашнє завдання, або за витівку. Покарання – це зовсім не дія з боку караючого, а те, що відбувається в дитині, яку карають. Те, що він при цьому переживає. З погляду психології це добре усім відоме неприємне почуття сорому і приниження, від якого хочеться якомога швидше позбутися і ніколи більш не переживати. Якщо ми караємо дитину через власну нетерплячість чи поганий настрій, а також через приступи злості, що знаходять на нас, то своє самопочуття ми трохи поліпшуємо, але з виховної точки зору наша поведінка не тільки розходиться з метою, але і приносить шкоду. Дитина хвилину страждає, можливо, й плаче, просить пробачення, але в його розуміння справедливості це не входить, і він не відчуває за собою потрібного почуття провини, немає і полегшення, немає уроку на майбутнє.

Покарання має бути об'єктивним, справедливим, усвідомлюватись дитиною. Саме тому, виносячи те чи інше покарання, ви, батьки, маєте пояснити в доступній і зрозумілій для дитини формі, за що її карають, і переконати, що таке покарання є справедливим. Надто суворе покарання дитина сприймає як несправедливе, протестуючи проти нього. Надто м'яке покарання сприймається як потурання, викликаючи зверхнє ставлення до порушень порядку й дисципліни, спричинює формування у дитини почуття безкарності, нехтування думкою батьків тощо.

Заохочення як виховний засіб більш діюче. Якщо покарання лише зупиняє погані вчинки, то заохочення орієнтує на гарні і закріплює їх. Під заохоченням не можна розуміти цукерки, футбольний м'яч чи велосипед за шкільні успіхи. Краща нагорода для дитини – свідомість того, що він приніс радість улюбленим людям, а подарунок у додачу лише символізує це. Там, де символ стає головним і самоцільним, де лише він змушує дитину добре поводитися, – у сім'ї щось негаразд.

Якщо за будь-яку помилку дитина чекає покарання і нічого більше, то вона не навчиться правильного поводитися. Крім того, вона буде боятися того, хто карає, прагнути обдурити його, щоб уникнути покарання. Ніякі докори і покарання не зроблять школу приємнішою для менш обдарованої дитини. Але якщо за кожен маленький успіх хвалити і підбадьорювати її, з'явиться надія, що вона буде працювати з задоволенням і повною віддачею.

Заохочення і покарання – основні виховні засоби. Це означає, що з їхньою допомогою ми досягаємо визначеної виховної мети. Ціль покарання, таким чином, не потопити грішника, а врятувати і витягнути! Спосіб для цього – пробачення!

Пробачення – це не нагорода, а звільнення від напруги провини, очікуваного чи вже отриманого покарання. Це по суті примирення. Але і тут варто уникати крайнощів. Ніколи нічого не прощати означає байдужу, нелюдську, антипедагогічну поведінку. Вона лише поглибить прірву між вами і дитиною. Але завжди охоче прощати всіх – значить втратити авторитет і можливість впливати на дитину. Так що і тут розсудливість і розуміння

індивідуальних якостей дитини будуть служити нам кращим орієнтиром.

Заохочення треба застосовувати обережно, вдумливо, всебічно враховуючи можливий ефект. Його необхідно поєднувати з вихованням у дитини почуття відповідальності, вмінням критично оцінювати зроблене, з тим, щоб задоволення від досягнутого викликало не просто самозадоволення і гордість, а бажання досягти нових, ще значніших успіхів. Можна сказати, що ефект застосування заохочень і покарань пропорційний частоті їхнього використання. Тільки в тих випадках, коли необхідність заохочення чи покарання жорстко і недвозначно диктується конкретною ситуацією, треба до них звертатись.

На питання, як правильно розподіляти покарання і заохочення, не можна дати точної відповіді. Виховна проблема полягає тут не в кількості, а у відношенні дитини до караючого і до того, що заохочує. Це глибоко особиста, індивідуальна справа батьків і дитини, у ній сфокусовано усе, що їх зв'язує і зближає. Важливо, як формувалися їхні взаємини, наскільки вони емоційно близькі один одному! Щоб покарання вплинуло, дитина повинна пережити почуття провини. Їй треба усвідомити, що вона деяким чином порушила хороші взаємини з батьками чи іншими людьми. Без цього почуття покарання усього лише відкритий акт насильства, безглузде дратування, або даремна витрата енергії. Воно не є вихованням. Тим самим є і справа із заохоченням. Нагорода – це аж ніяк не те за що ми її як правило вважаємо, а те, що сприймається дитиною як заохочення, задоволення від того, що її люблять і симпатизують їй. Зрозуміло, подібне почуття хочеться довше стримувати і частіше переживати в майбутньому.

4. Практичне завдання №2.

1.Робота в групах.

I гр. Складіть алгоритм методів заохочення дитини в сім'ї, якими Ви користуєтесь.

II гр. Запишіть із власного досвіду, які на Ваш погляд дієві форми покарання дитини.

2. Опрацювати тест, ознайомитися із учнівськими відповідями.

Для батьків

1. Чи вважаєте ви проблему покарання і заохочення дітей у сім'ї важливою й актуальною.

А) Так. Б) Ні. В) Не думав над цією проблемою.

2. Як ви ставитеся до заохочень дитини в сім'ї?

А) Як до необхідного і значущого атрибуту сімейного виховання. Б) Як до батьківського обов'язку. В) Не замислювався над цим.

3. Як ви ставитеся до покарань дитини в сім'ї?

А) Як до обов'язкового атрибуту сімейного виховання. Б) Як до одного з важливих елементів сімейної культури. В) Як до необхідного атрибуту сімейного виховання.

4. Чи карали вас у вашій сім'ї?

А) Так, регулярно. Б) інколи, якщо цього заслуговував. В) Майже ніколи.

5. Як ви заохочуєте свою дитину?

А) Матеріально. Б) Морально. В) Чергую різні види заохочення.

6. Які форми заохочення з поданих нижче ви вважаєте найбільш значущими?

А) Покупка речей. Б) Покупка іграшок. В) Покупка речей і предметів, пов'язаних з інтересами та захопленнями дитини.

Г) Поцілунок, обійми, подяка.

7. Які форми покарання дитини ви вважаєте найбільш припустимими?

А) Фізичне покарання. Б) Не спілкуватися з дитиною. В) Позбавлення дитини чогось.

8. Як ви вважаєте, чи може загрожувати батькам часте використання фізичного покарання стосовно дитини?

А) Втратою контакту з дитиною. Б) Втечею з дому. В) Агресією і жорстокістю у ставленні до рідних і чужих людей.

Г) Зміною етичної сфери особистості дитини.

Для учнів

1. Як часто тебе карають?

2. Хто найчастіше тебе карає?

3. Що може послужити приводом для покарання?
4. Чи боїшся ти покарань?
5. Що ти робиш, щоб уникнути покарань?
6. Як часто тебе заохочують?
7. Як тебе заохочують?
8. Що може послужити приводом для заохочення?
9. Хто з батьків тебе заохочує найчастіше?
10. Чи чекаєш ти заохочень?

3. Обговорення роботи в групах, аналіз відповідей.

4. Колективне складання пам'ятки-допомоги батькам.

Як заохочувати дитину в сім'ї

1. Якомога частіше схвально усміхайтесь своїй дитині і коли вона миє посуд, і коли робить уроки, і коли грає.

2. Заохочуйте свою дитину жестами: їй буде завжди тепло і затишно, якщо мама торкнеться її голови під час приготування уроків, а тато схвально обійме й потисне руку.

3. Словесно висловлюйте схвалення що найменшим успіхам своєї дитини, її поведінки.

4. Використовуйте частіше вираз: «ти прав», «ми згодні з твоєю думкою» - це формує в дитині самоповагу, розвиває здатність до самоаналізу і критичність мислення.

5. Даруйте своїй дитині подарунки та при цьому учіть її їх приймати.

6. Формуйте в своїй сім'ї традиції і ритуали заохочення дитини: день народження, Новий рік, кінець навчального року, 1 вересня, успішний виступ, сюрпризи, поздоровлення і т. д.

7. Вчіть свою дитину бути вдячною за будь-які знаки у ваги, виявлені до неї, незалежно від суми грошей, витрачених на подарунок.

8. Даруйте подарунки своїй дитині не лише з урахуванням її бажань, але й з урахуванням можливостей своєї сім'ї.

9. Для заохочення своєї

дитини використовуйте не лише подарунки матеріального плану, але й моральні заохочення, вигадані вами, які згодом стануть реліквією в архіві сім'ї вашої дитини (грамоти власного виготовлення, вірші, газети й дружні шаржі тощо).

10. Якщо хочете використовувати як заохочення гроші, використовуйте цю можливість для того, щоб дитина вчилася ними розпоряджатися розумно.

11. Якщо дитина заохочується грошима, ви повинні знати, яким чином вона ними розпорядилася й обговорити це із нею.

12. Дозволяйте своїй дитині мати кишенькові гроші, та не залишайте їх витрачання без аналізу самою дитиною з вами.